Wilrica Nieuws

Maa 2022 — jaargang 6 — nr. 1

KRING VOOR HEEMKUNDE WILRICA

Neen, trouwe lezer van WilricaNieuws, wij zijn u niet vergeten. Corona, medische en andere omstandigheden zijn de oorzaken dat de eerste editie in dit nieuwe jaar laattijdig werd samengesteld. Onze excuses.
Mocht u op zoek zijn naar een vierde nummer 2021 na het oktobernummer, dat is er niet. Wij streven naar vier uitgaven per jaar maar stellen dit niet als een voorwaarde. WilricaNieuws is immers geen kwartaaltijdschrift maar een periodiek mededelingenblad. (Red.)

Voorzitter aan het woord

Het voorbije jaar bleef onze heemkring op tal van vlakken op de honger zitten. Wat onmogelijk werd geacht, werd opnieuw realiteit. Jaarmarkt Wilrijk, Geitestoet 20, de Kerstmarkt en andere waardevolle en publiekstrekkende Wilrijkse activiteiten werden voor de tweede maal op rij verplaatst, uitgesteld of afgevoerd. Toekomstige statistieken zullen dit gegeven nog lang meenemen.

2013-2022: Wilrica-"Museum en Documentatiecentrum Jos De Ridder" in Kasteel Steytelinck, al 9 jaar ontoegankelijk!" © Hugo Cassauwers

Toch waren er in 2021 ook enkele lichtpunten in de werking van onze heemkring. Zo werd de reeks Architectuurwandelingen aangevuld met 'Van tuinwijk naar tuinen van Eden". Auteur Ken Van Nuffel stippelde een interessante wandeling uit door de tuinwijken Koornbloem en Eenheid, beide honderd jaar oud. Wandelbrochure te koop aan de onthaalbalie van het districtshuis.

Einde vorig jaar zag het boek '100 jaar FC Wilryck' van Jozef Verstappen en uitgegeven door Wilrica, het daglicht. Een boeiend naslagwerk over bijna een eeuw Wilrijkse voetbalgeschiedenis, gekruid met tal van anek-

dotes en weetjes. Het verhaal leest als een trein, start kort na de Eerste Wereldoorlog en eindigt in mineur in 2019. Aanbevolen!
Te koop bij Standaard Boekhandel Wilrijk en aan de onthaalbalie van het districtshuis Wilrijk.
Onze courante activiteiten zoals de themawandelingen en de lezingen in de dienstencentra, genoten een blijvende belangstelling.

Het digitaliseren van onze archieven was een tijdlang onmogelijk, maar werd terug opgestart en intussen beantwoordde Wilrica meer dan honderd heemkundige vragen van geïnteresseerden.
Nu de coronamaatregelen zijn versoepeld, hopen wij op een nieuwe periode vol met mogelijkheden, kansen en vooral positiviteit! Hugo Cassauwers, voorzitter

Het Wilrijkse lappendeken van woonwijken

Tot aan het einde van de 19de eeuw kende de Wilrijkse bevolking een langzame groei. De bewoning concentreerde zich in de dorpskern, in enkele afgelegen gehuchten en in de buurt van verspreide landbouwbedrijven. Veel mogelijkheden tot grote woonuitbreiding waren er niet. Bijna twee derde van het Wilrijkse grondgebied maakte immers deel uit van de hoven van plaisantie, de uitgestrekte buitenverblijven van de Antwerpse rijke al dan niet adellijke families. Het tij begon te keren toen de kasteelbezitters hun onroerend goed te koop stelden en de **bouwmaatschappijen** de kop op staken. Het dorp van minder dan 6000 inwoners in 1900 was drie decennia later uitgegroeid tot een voorstad van 25.000 zielen.

Van welgesteld tot minder begoed
Toen in 1905 de Belgische Staat bereid was het militaire oefenterrein Wilrijkse Plein aan de Stad Antwerpen over te dragen, werd de voorwaarde gesteld dat er in de buurt een groot park zou komen. Het stadsbestuur liet zijn oog vallen op de naburige kasteeldomeinen en nam een optie op de parken Vogelzang, Den Brandt en Middelheim, vanaf dan verzameld in één naam: Nachtegalenpark. De aankoop van Den Brandt ging echter niet zonder slag of stoot. De eigenaars, familie della Faille de Waer-

© KvH Wilrica

loos, wensten een deel te verkavelen voor woningbouw en de verkoop van de gronden in eigen handen te houden. Zij richtten hiervoor de N.V. Extensions et Entreprises Anversoises (Extensa) op.
En deze bouwmaatschappij tekende een verkavelingsplan uit voor een villapark, de Conventie della Faille. Het plan voorzag in ruime percelen waarop een deel van de bebossing behouden bleef. Tussen de velden en oude kasteeldreven verrezen villa's in de meest uiteenlopende neostijlen bewoond door welgestelde burgers die de versmachtende stad wensten te ontlopen.

De bouwmaatschappij NV Garden City du Nouveau Parc had begin van vorige eeuw het oog laten vallen op de gronden van het voormalige Elsdonckhof en mocht er een nieuwe tuinwijk ontwerpen. Het bouwconcept waaide over vanuit het Verenigd Koninkrijk, vandaar de Engelse benaming.
Het waren bijna uitsluitend stadsbewoners die belangstelling hadden voor deze betaalbare "kleinburger woningen" omwille van de ligging in "een omgeving met gezonde lucht" (sic).

Na de Eerste Wereldoorlog was er een algemeen en nijpend tekort aan nieuwe woningen. In die periode won de tuinwijkgedachte volop veld. De overheid wilde het tekort aan woningen aanpakken en tegelijk de overbevolkte stedelijke arbeiderswijken indammen. Degelijke huisvesting, met voldoende groen in een gezonde omgeving: daar stonden de tuinwijken borg voor. Hoewel Wilrijk weinig oorlogsschade had geleden, was ook hier de nood aan deftige huisvesting groot. Gedurende jaren woonden gezinnen in de "redouten", de afgedankte schansen tussen de forten. Verkavelingen en nieuwbouwwijken moesten een duurzame oplossing bieden voor het woningtekort.
"Overwegende dat het hoogstnodig is de gemeente te voorzien van nieuwe woningen om in den woningnood te verhelpen geeft de gemeente Wilrijk aan de Samenwerkende Vennootschap De Goedkoope Woning de toelating om 38 woningen te bouwen in de Valaardreef" (huidige Valkstraat)
Dit gemeenteraadsbesluit van 8 maart 1921 was meteen de start van de ontwikkeling van de sociale woonwijk Koornbloem die zich in enkele jaren tijd uitstrekte over het Koornbloemplein, Berkenveldplein en dito straat. Deze volkse wijk werd in 1994 bijna verdubbeld bij de grote verkaveling van de tuinbouwgronden langs de Legerstraat.

De socialistische Centrale van Bouwvakken mocht niet achterblijven bij deze woonexpansie voor minder begoeden en richtte in 1922 het Huurderscoöperatief Eenheid op. Deze maatschappij van huishurenden wilde werk maken van betaalbare arbeiderswoningen en liet het oog vallen op de terreinen Duivelshoek en Boeksvelden. Met de Nationale Maatschappij voor Goedkoope Woningen en Woonvertrekken als geldschieter, werden de gronden aangekocht en in 1924 konden de eerste huizen in de Krijgslaan en de Gallaitlaan worden bewoond. Ze vormden de kiem van de sociale woonwijk Eenheid.
In 1926 waren de geplande 165 woningen klaar maar er was nog geen riolering, verlichting of bestrating voorzien. Bij regenweer veranderden de onverharde wegen in een modderpoel en tijdens nachten met veel bewolking werd het aardedonker in de wijk.

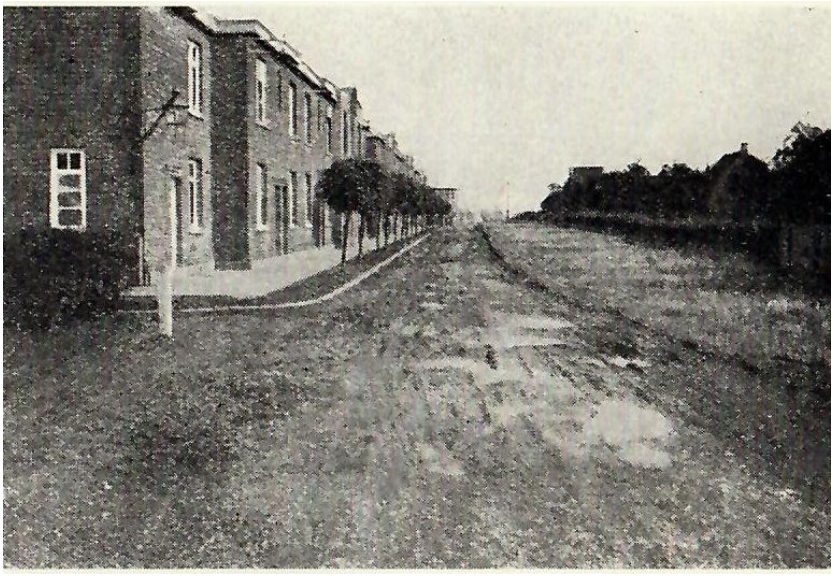

1929 - de slijkerige Boeksveldstraat in de woonwijk Eenheid © Fotoarchief Gemeente Wilrijk

Jef Claes, bestuurslid van Gebuurtekring Eenheid, vertelt in zijn dagboek: *'s Avonds vóór het slapen gaan werden de schoenen mooi gepoetst om 's morgens naar het werk of school te gaan. Maar vooraleer men de gedalleerde Oudestraat bereikt had, hingen ze vol met slijk. De vrouwen waren slimmer. Zij staken hun schoentjes in een boodschappentas en vertrokken op hun klompen tot aan de Oudestraat. Daar werden de klompen verstopt en de schoentjes aangetrokken. Zo kwamen zij met nette schoentjes in het dorp.*

De bouwwoede stak de kop op

De oorlogsdreiging werd in het interbellum groter en riep de woonuitbreiding een halte toe tot na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Een eerste bouwinitiatief kwam van de huisvestingsmaatschappij De Ideale Woning die in de jaren 50 een innoverende woonbuurt realiseerde op de braakliggende gronden tussen het centrum van de wijk Valaar, de spoorlijn Hoboken-Mortsel en de Boomsesteenweg. Met de aanleg van verkeersarme straten, brede voetpaden en veel groenvoorziening was deze tuinwijk met bijna 290 woningen zeer vernieuwend omwille van de modernistische stijl en afwijkend van het traditionele patroon van sociale tuinwijken. Niet te verwonderen: de ontwerper van de wijk was Léon Stynen (zie Inventaris Onroerend Erfgoed)

En in dezelfde periode bouwde De Ideale Woning op de gronden tussen de spoorweg en de Vaderlandstraat een kleinschalige volkswijk met halfopen bebouwing van koppelwoningen (Klaproosstraat, Pastoor Schattenstraat, Hulststraat).

Vanaf toen was het hek van de dam. Het domein Ooievaarsnest (Oversnes) werd in 1955 verkaveld en in een mum van tijd volgebouwd onder impuls van bouwaannemer Amelinckx. Een Oostenrijkse bouwfirma kreeg in 1957 de toelating om het motelcomplex Eden te bouwen in de Neerlandwijk. De gemeente Wilrijk maakte vanaf 1960 werk van de verdere ontsluiting van het oude veldcomplex Oosterveld rond het Medisch Instituut Sint-Augustinus en gaf de Antwerpse grondenmaatschappij EPI de opdracht straten aan te leggen voor een woonbuurt. En intussen werd het noorden van het Valaar, in navolging van de buur Kiel, zonder één spatje groene ruimte, volgebouwd. Het Elsdonckbos maakte plaats voor villa's.

Wilrijk slibde dicht. De kaap van 40.000 inwoners werd in 1965 vlot overschreden.
Was er nog plaats voor nieuwe woonwijken? Zeker weten. Er lag nog (sinds 1938!) een groot woonuitbreidingsgebied te wachten tussen Neerland en Krijgslaan. Dit verhaal leest u in volgend artikel.
Ken Van Nuffel/Gilbert Van Nuffel

De Valaardreef begin jaren 60 van vorige eeuw, gefotografeerd vanop het kruispunt met de Jules Moretuslei en de Valkstraat. De witte huisjes rechts maken deel uit van de tuinwijk van De Ideale Woning © KvH Wilrica

Tuinen van Eden

Het woonproject Tuinen van Eden is het sluitstuk van de bebouwing in het Park Neerland, ten zuiden van de Krijgslaan. Het heeft een halve eeuw geduurd om het oorspronkelijke plan voor een volgebouwd woonuitbreidingsgebied te transformeren naar een aanvaardbare combinatie van wonen, natuurgebied, park- en recreatiezone.

Historische schets

In 1938 tekende de gemeente-bouwmeester Mennens in opdracht van het Wilrijkse schepencollege een verkavelingsplan voor de weilanden tussen Krijgslaan en Kleine Struisbeek. Een gebied van meer dan 150 ha met brede woonstraten, een kerk, een school, een klein parkje en ruw geschat, bijna 8000 inwoners.

De Tweede Wereldoorlog verhinderde de uitvoering van deze woonwijk en na de Bevrijding ging alle aandacht naar de heropbouw. Het Plan Mennens werd afgevoerd. In 1957 kreeg de Oostenrijkse bouwfirma Eden de toelating om in het zuidelijkste deel van de voorziene verkaveling motelwoningen te bouwen om onderdak te bieden aan de talrijk te verwachten bezoekers aan de wereldtentoonstelling Expo 58.

Deze Edenwijk breidde de daaropvolgende jaren in een snel tempo uit tot de huidige woonbuurt Neerland.

BPA30

In 1962 werd de opmaak van een Gewestplan voor heel Vlaanderen wettelijk vastgelegd en moest Wilrijk bepalen wat met de resterende weilanden (tussen Doornstraat, Kernenergiestraat en Krijgslaan) ging gebeuren. De gronden kregen het statuut van woonuitbreidingsgebied.

Een BPA (Bijzonder Plan van Aanleg) met nummer 30, bestemde het gebied voor gegroepeerde bouw van volkswoningen. De Wilrijkse overheid voerde het plan nauwgezet uit en ging in de volgende jaren over tot aankoop van de gronden. De NMH (Nationale Maatschappij voor Huisvesting) stelde de financiële middelen ter beschikking met de voorwaarde dat de terreinen zouden worden overgedragen aan twee sociale woningbouwmaatschappijen.

Die overdracht gebeurde echter niet en het woonuitbreidingsgebied, goed voor 1500 sociale woningen, bleef onberoerd.

Vanaf de fusie in 1983 was de verdere ontwikkeling van het BPA30 voor het stadsbestuur geen prioriteit. “Wij opteren voor inbreiding en geen uitbreiding” zei men op het stadhuis. Het deel tussen de voetweg Gallaitlaan en de Neerlandweg gebruikte de Stad wel om de stedelijke serres onder te brengen.

En vermits de NMH niet naar het geleende geld vroeg, kon zich decennialang een biotoop ontwikkelen in het gebied dat nu als Park Neerland wordt aangeduid.

En toen

En toen (1999) werd men in Brussel wakker. De staatshervorming had tien jaar eerder de bevoegdheid toegezegd aan de gewesten. Het was de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) die de Stad Antwerpen aanmaande om werk te maken van het woonuitbreidingsgebied waar een pak Vlaams geld in stak. Er werd gedreigd met een planschadeclaim van meer dan 10 miljoen euro.

Ging de ganse groenzone voor de bijl voor sociale woningbouw? De Afdeling Ecosysteembeheer van UA- professor Patrick Meire reikte een oplossing aan. In een wetenschappelijke studie werd aangestipt dat “het gebied een belangrijke rol speelt binnen de natuurlijke structuur van de stad Antwerpen en dat vooral de zone rond de beide grachten en de vijver (Put Meyvis) een waardevol ecologisch gebied is.”

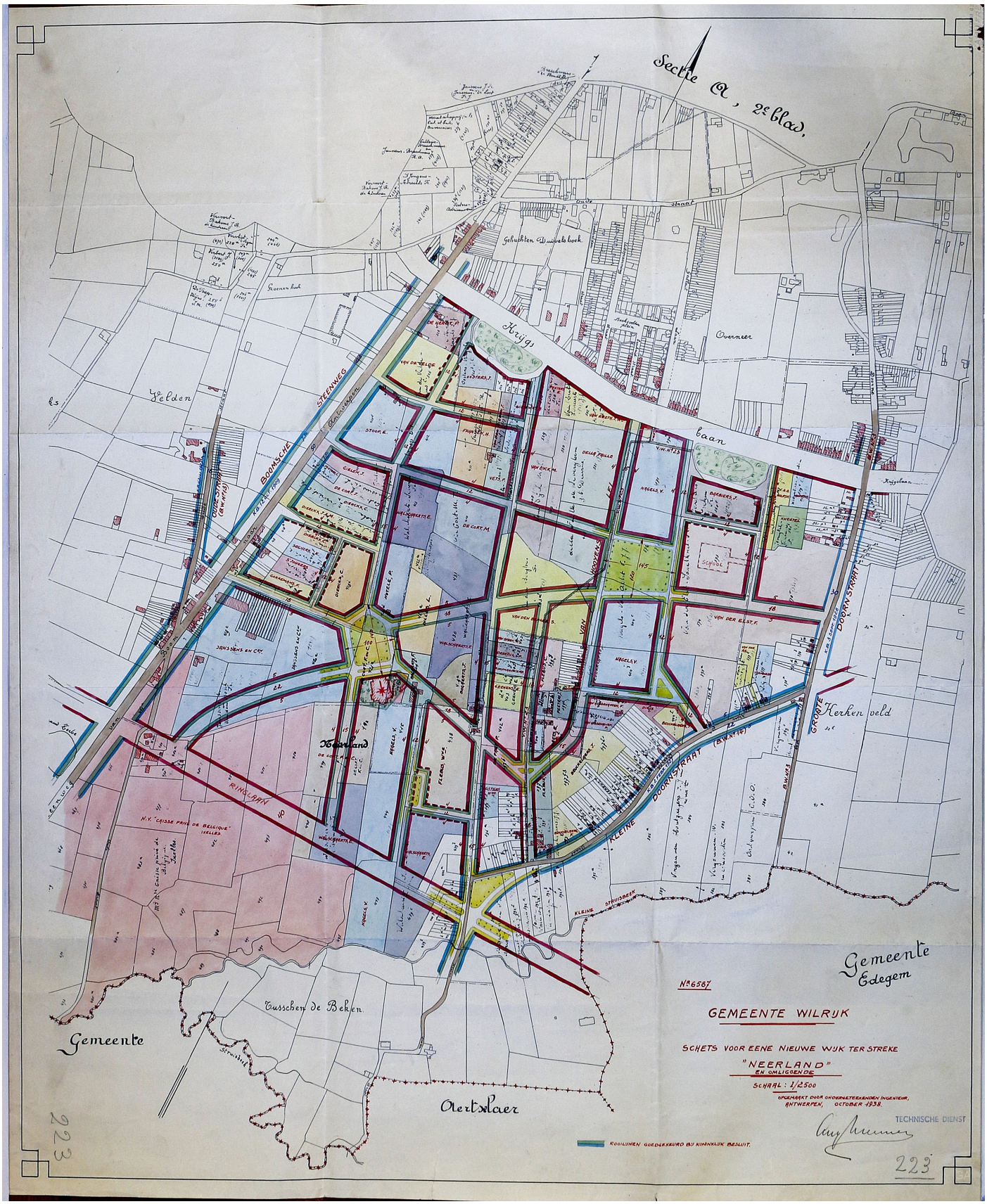

Het plan Mennens uit 1938 voorzag een volledige bebouwing van het gebied tussen Krijgslaan, Doornstraat, Kleine Doornstraat en Boomsesteenweg. Goed voor 8000 bewoners. © KvH Wilrica

Rekening houdend met deze studie stelde het stadsbestuur, in samenspraak met het districtsbestuur in 2005 de VHM een aanvaardbaar compromis voor van gedeeltelijke bebouwing en maximale vrijwaring van heel wat groen. Park Neerland kon worden ontwikkeld.

En nu
Vijftien jaar later is de beslissing van toen duidelijk zichtbaar geworden. Bebouwing in sociale mix tussen Neerlandweg en de Gallaitlaan, sociale koopwoningen aan de zijde van de Doornstraat en privéverkaveling langs de Krijgslaan. Groenbehoud met een natuurgebied, een boomgaard en bufferwaterpartijen. Recreatie met een "ravottenpark", speelruimten en wandelpaden. De vrome wens om de ganse groenzone onbebouwd te houden, is niet uitgekomen maar de volledige betonnering voor woningen werd wel vermeden - Gilbert Van Nuffel

Een reis door honderd jaar voetbal in Wilrijk

Met '100 jaar FC Wilryck' bracht onze Kring voor Heemkunde net voor de feestdagen opnieuw een boek uit dat een stuk sportief erfgoed van het district in woord en beeld levend moet houden. Wij deden hiervoor een beroep op Jozef Verstappen, eerder ook auteur van het lijvige naslagwerk 'Honderd jaar sportgeschiedenis in Wilrijk'. Het resultaat is een rijk geïllustreerd boek dat leest als een trein en waarin honderden Wilrijkenaren die ooit de geel-blauwe kleuren verdedigden, zichzelf zullen tegenkomen.

Op 1 september van vorig jaar werd er precies een eeuw gevoetbald in Wilrijk. Honderd avontuurlijke jaren met veel ups en ook downs en met FC Wilryck – later KFCO Wilrijk – als rode draad in een boeiend verhaal.

De eerste Wilrijkse club, die met stamnummer 155 aangesloten was bij de Belgische Voetbalbond, haalde die honderdste verjaardag net niet. Na 98 jaar strandde het schip na een mislukt huwelijk met de buren van Beerschot.

Het boek van Jozef Verstappen bewandelt niet alleen het sportieve pad dat de geel-blauwe club in die vele decennia heeft afgelegd. Vanop de zijlijn komt ook het sociale en maatschappelijke leven in beeld en lopen lokale politici in de kijker die de club een warm hart toedroegen en hun steentje bijdroegen op het vlak van infrastructuur en financiën. Bij verschillende gelegenheden bouwden zij mee aan de feestelijke vieringen van alweer een jubileum of kampioenstitel.

© Marc Jacops

FC Wilryck was een club van het volk. Dat valt af te leiden uit de vele supportersclubs die het levenslicht zagen. Ze droegen namen als een klok: Sportvrienden, Den Duyter, Den Duivelshoek, Victoria, De Lelie, De Goal en De Ploeg vestigden zich elk in hun vaste stamcafé. De vele aangesloten leden genoten er op zondag voor en na de wedstrijden van hun wekelijkse voetbalfeest.

'100 jaar FC Wilryck' brengt ook het verhaal van de spraakmakende afscheiding van Olympia Wilrijk en de fusie vele jaren later tussen beide

protagonisten. De club speelde verder onder de nieuwe benaming KFCO Wilrijk. Tot het in 2013 een reddingsboei gooide naar de noodlijdende en failliete Beerschot. Hoewel goed bedoeld werd daar de kiem gelegd voor het jammerlijke verdwijnen van stamnummer 155 in 2019, op een zucht van het eeuwfeest waar zo naar uitgekeken werd.

Beerschot-Wilrijk wilde weer 'Beerschot met stamnummer 13' worden ook al moest het daarvoor zijn redder over boord kieperen. De diepe wonde bij voetbalminnend Wilrijk werd enigszins verzacht door de opstart van KVC Wilrijk, dat een vleugje DNA van zijn voorganger in zich draagt. Het mag hopelijk de start zijn van een nieuw en succesvol verhaal in geel en blauw.- Luk Luyten

'100 jaar FC Wilryck' is te verkrijgen in boekhandel De Standaard in de Heistraat en aan de balie van het districtshuis. Het boek kost 25 euro.

Sprokkels

Processievaandel

Een drietal jaren geleden werd de kerk O.L.V. van de Rozenkrans in de Heistraat officieel overgedragen aan de Roemeens-orthodoxe geloofsgemeenschap. Het rooms-katholieke religieus erfgoed diende uit de kerk te worden verwijderd. Wilrica kon beslag leggen op enkele waardevolle erfgoedstukken waarbij het met hand geborduurde processievaandel dat tijdens de eerste processie van de parochie in 1909 werd ingewijd.

© Marc Mees, provinciebestuur Antwerpen

Geitestoet

Het ligt nu definitief vast Geitestoet20 gaat door op zondag 25 september 2022. Dit megaspektakel start om 15.30 uur en loopt langs de Bist en omliggende straten.
Men zoekt nog volop figuranten om in de stoet mee te gaan. Kandidaten kunnen zich melden via ons mailadres info@wilrica.be met naam, voornaam, leeftijd en adres (post of mail). Wij geven het wel door aan de inrichters van Geitestoet.

Begraafpark Moretus

Onlangs al eens door het Begraafpark Moretus (hoek Jules Moretuslei/ Kerkhofstraat) gewandeld? De meeste grafstenen zijn mooi opgeknapt en een aantal werd voorzien van heel wat informatie over de begraven persoon onder meer de schilders Karel Ooms en Charles Boom (zie foto), brouwersfamilie De Koninck, burgemeester De Groof ….
Met dank aan de stedelijke Dienst Begraafplaatsen en Groenvoorziening.

© Jef De Mey

Van de redactie

Redactieadres: info@wilrica.be

Vindt u dat onze lokale geschiedenis moet blijven leven, dan kan u Wilrica steunen.
Steunend lid wordt u bij een storting vanaf 15 euro. Erelid bent u vanaf 30 euro of meer. Uw bijdrage kan worden gestort op BE02 7380 0818 8640 – Kring voor Heemkunde Wilrica. Dank bij voorbaat.

De Kring voor Heemkunde Wilrica is geen ledenorganisatie en telt alleen ereleden, steunende leden en sympathisanten die in navolging van de richtlijnen van het Europese Verdrag GDPR in zake het gebruik van persoonsgegevens, de toelating hebben gegeven om hen deze WilricaNieuws toe te zenden. Uw persoonsgegevens worden niet doorgegeven aan derden.

Wie deze digitale periodiek niet meer wenst te ontvangen, kan zich uitschrijven via info@wilrica.be

v.u.: Hugo Cassauwers, p.a. Wilrica, Districtshuis – Bist 1, 2610 Wilrijk
eindredactie : Gilbert Van Nuffel, gilbert.van.nuffel@wilrica.be
vormgeving: Ken Van Nuffel